

Vulkankatastrofen den 8' Mai 1902 Christi Himmelfartsdag - paa Martinique

Dagbogsoptegnelser skrevet af kommandør Frederik Ludvig Franz Gotschalk (1864 – 1939).

Vinteren 1901-02 var jeg udkommanderet med Krydseren Valkyrien paa Togt til De Vestindiske Øer. Meningen var, at vi efter et Par Maaneders Ophold ved vore Besiddelser omtrent ved Nytaarstid skulde gaa til De Forenede Stater, anløbe Norfolk og derefter gaa hjem. Imidlertid foranledigede salgsforhandlingerne med USA om Afstaaelsen af vore øer, at vi maatte blive lignende der til en afgjørelse var truffet, og derved fik vi den store Oplevelse, at komme til Martinique umiddelbart efter den rædselsfulde Ulykke, der ramte øen den 8' Mai 1902, Christi Himmelfartsdag, og kunne være med til at redde c 800 Mennesker fra Døden.

Medens vi ventede paa at salget skulde gaa i Orden, fik vi Lov til at gjøre en lille fornøielig Svipstur til Jamaica og Haiti; men heldigvis var vi naaet tilbage til St. Thomas inden Katastrofen skete.

Den Nordlige Del af Martinique domineres af den c 5000 Fod høie Vulkan Mount Pelee. Vulkanen ansaaes for udslukt, den frugtbare Jord saavel i Krateret som ned af Bjærgets Sider var fuldt udnyttet og i Kultivation, navnlig Sukkerdyrkning.

Syd for Vulkanen laa øens største By, St. Pierre, med en Udmærket Rhed, beskyttet af Landen for NO Passaten. Denne By var Sædet for omtrent hele Handelen, idet Ind- og Udførslen hovedsagelig foregik her, medens den anden By paa øen, Fort de France, der iøvrigt er sæde for Regeringen, er betydelig mindre.

Allerede i nogen Tid havde Vulkanen begyndt at murre og Befolkningen var selvfølgelig blevet meget ophidset og nervøs. Den 4' Mai forsvandt Vandet i en stor Kratersø paa Vulkantoppen, og Dagen efter skete det første Udbrud, ved brichet(?). En Sukker-fabrik, der laa ved Vulkanens Fod blev ødelagt og godt og vel 150 Mennesker blev dræbt, hovedsagelig skoldet ihjel af udslynget Damp og overhedet Vand.

Telegrafkablerne fra Martinique var allerede nogen Tid forinden blevet beskadigede ved undersøiske Havskælv, saa der var store Vanskeligheder ved Telegramexpeditionen, der maatte dirigeres med Baad til de nærliggende øer, formentlig Dominica, der ligger noget Nord for Martinique.

I St. Thomas hørtes i de nærmeste Døgn før Katastrofen ligesom underjordiske Drøn og den 7' Mai om aftenen blev vi beordret til at gaa ud af Havnen og holde gaaende for Natten udenfor i Nærheden, for ikke ved et eventuelt Havskælv at blive kastet op paa Land. Den 8' om Morgenen gik vi atter i Havn og sent om aftenen kom Efterretningen om den forfærdelige Ulykke til os.

Paa Grund af det tidligere omtalte Udbrud ved hvilket Sukkerfabrikken blev Ødelagt var Befolkningen meget ophidset, og den franske Guvernør, der boede i Fort de France, var i den Anledning taget op til St. Pierre for at berolige Stemningen. Han havde taget sin Kone og

Børn med for at understrege, at Befolkningen blot skulde være rolig, der var intet at frygte for, alt vilde nok falde til Ro af sig selv.

Torsdag Morgen den 8'Mai, Christi Himmelfartsdag, oprandt med det skønneste Veir, og fuldkommen Ro i Vulkanen. Den franske Krydser Suchet var af Gouvernøren beordret til at gaa fra Fort de France saa betids, at den kl. 8 FM kunde være paa St. Pierres Rhed og tage Gouvernøren ombord til en inspektion Nord om Øen. Ved et Uheld med Ankerspillet blev skibet noget forsinket, saa at det kl. 8 endnu manglede 1 kvartmil i at være kommet ind paa Rheden. Dette reddede Skibet.

Kl. 8 hørtes en forfærdelig Explotion, og i samme Nu ligefrem revnede den Sydlige Side af Bjærgtet, og Ild, Damp og Lava slyngedes ud af Revnen. Samtidig sendtes en Straale af glødende Gas ned over St. Pierre og bogstaveligt i 1 Sekund blev alt Levende dræbt. Fra Suchet blev disse Enkeltheder observerede af den lamslaaede Besætning. Samtidig med Udbruddet og Ildstraalen over Byen opstod en orkan saa voldsom, at de paa Rheden til Ankers liggende Skibe ligefrem blev væltede og kæntrede og sank med hele deres Besætninger. Kun faa Minutter varede det Hele, saa var Orkanen forbi.

Et amerikansk Skib, Roddam, var lige netop kommet ind og ankret temmelig langt ude paa Rheden i samme Nu som Exolutionen skete. Kaptainen slog straks fuld kraft Bak, sprængte Kæden, og Skibet fik bakket ud og blev derved reddet; men i en brændende og ynkelig Forfatning, og med saa godt som hele Besætningen dræbt. Skibets Styrmand, der ved Ankringen havde sin Post forude paa Bakken, sprang ned herfra og paa Hovedet ned ad Trappen til Folkelukaflet forude. De i nærheden staaende Matroser sprang ligeledes derned, og reddede derved Styrmandens Liv, idet han blev dækket af de overliggende Matroser, da Ildstraalen ramte Skibet. Efter en besvimelse vaagnede Styrmanden op igjen, og fik sig arbeidet løs fra den ovenpaa ham liggende skærmende Dyngge af forkullede Lig, og han kom op paa Dækket. Skibet var i Brand, og alle paa Dækket værende personer dræbt eller døende. Kaptainen var endnu i Live og kunde sige et Par Ord til Styrmanden inden han døde; men hele hans Ansigt var ganske forkullet, Øine og Næse forsvundet. Med nogle lettere saarede fra Maskinrummet fik de Branden ombord slukke Jeg traf selv vedkommende Styrmand en Gang senere, og hørte hans historie.

Gouvernøren var lidt før kl. 8 med sin Familie gaaet i en baad for at ro ud til Suchet; intet blev fundet hverken af Menneskene eller Baad.

Man formoder, at Døden for den ulykkelige Befolkning er kommet som et Lyn uden smærter eller Dødsangst. Den Ildstraale af glødende Gasarter med en Temperatur der blev anslaaet til over 1000 grader, der udslettede Byen med alt Levende varede kun faa Sekunder, og Menneskene er øieblikkelig døde ved at indaande den helvedeshede og mulig ogsaa giftige Luft. Ved første Aandedræt har de mistet Bevidstheden og er døde.

Alt hvad der var Levende i Byen og opad Sydsiden af Mount Pelee blev dræbt - ialt over 30.000 Mennesker - de man senere kunde komme i Land og overse Katastrofen, kunde man se at Ildstraalen havde raseret alt i en Sektor paa c 60 grader: udenfor stod der endnu grønne Træer og ubeskadigede Landhuse, men som sagt Straalen havde Ødelagt hele Byen. Senere

fandtes paa veiene, der farte til Fort de France mange Lig af Folk fra Byens Omegn, der var ramt af glødende Lava og Sten; men som havde været udenfor den egentlige Ildstraales Omraede.

Alle disse Enkeltheder fik vi selvfølgelig først Rede paa senere; den Efterretning vi fik i St. Thomas den 9' sent om Aftenen lod kun paa at et frygteligt Vulkanudbrud havde fundet Sted, og at der var mange Døde.

Den 9' blev det bestemt at vi skulde afgaa til mulig Hjælp. Forinden vor Afgang tømte vi St. Thomas' Magasiner og Forretninger for Mel, Beskøiter, The, Ris og andre Fødevarer, lige ledes for Forbindsstoffer, Medicin og Tæpper og afsted kom vi saa om EM. Ombord med og seilede den franske Consul i St. Thomas, en Mand, der havde levet mange Aar paa Martinique og havde Familie og Pengeinteresser paa Øen.

Lørdag den 10de om EM, da vi var c 50 Kvartmil fra Øen begyndte en Askeregn at falde, og efterhaanden blev den saa tæt, som om vi var i et voldsomt snefog. Asken, der bestod af pulveriserede Pimpsten, saa fint som det fineste Pudder, dyngede sig efterhaanden op paa Dækket i et Lag af mange Tommer.

Vor Mening var at gaa forbi St. Pierre ned til Fort de France, der ligger c 25 Sømil Sydligere, og de vi efter vor Navigation kl. 10 om Aftenen forment at være paa Høide af Fort de France, stod vi indefter ret mod Havnen. Da vi kom nærmere Land saa vi voldsomme Ildebrande og Baal, og den franske Consul, der jo kjendte Byen fra sit mangeaarige Ophold der, udpegede forskellige Steder og sagde, at der var Gouvernørens Palads, der Banken, der et Fort, der en Kaserne o.s.v. men alt var i Flamme. Vi maatte tro at der under vor Reise fra St. Thomas var sket en ny Kæmpeulykke, og at ogsaa Fort de France var Ødelagt. Som Sagerne stod, kunde vi ikke ved Nattetid gaa ind til Ildhavet; men holdt gaaende udenfor til næste Morgen ved Daggry.

Da det blev lyst, viste der sig en lille Lysning i Askeregnen, som vi benyttede og kom ind til Land, ikke som vi troede til Fort de France, men derimod til St. Pierre. Som det senere blev opklaret havde der løbet en fableagtig stærk Strøm fra S til Nord og forsat os den lange Distance paa 25 Sømil i faa Timer.

Paa Veien ind mod Land passerede vi mange Vragstykker, og Udkiggeren varskoede en Gang: "Et Lig set for". Det var en Neger forfærdelig opsvulmet og med Arme og Ben strittende i Veiret. Et Øjeblik efter et Lig endnu, og efterhaanden som vi nærmede og Kysten var der helt overstrøet med Lig; da jeg havde talt til 100 opgav jeg at tælle.

Da vi kom ind til Land saa vi et Orlogsskib, der viste sig at være Suchet, til Ankers. Vi sendte strax Officerer ombord og meldte os til assistance. Chefen spurgte om vi vilde følge med ham c 10 Sømil Nordefter til en lille By, le Precheur, der laa ved Kysten lige Vest for Mount Pelee, der skulde være c 2400 Mennesker forsamlede, dels Byens egen Befolkning, dels Flygtninge fra Nordsiden af Vulkanen. En Lavastrøm havde spærret Veiene for dem baade Nord og Sydefter, saa deres Redning maatte komme Vestfra fra Søen.

I selve St. Pierre var der intet at udrette, alt var dødt og ødelagt.

Foruden Suchet var en fransk Telegraf Dampers Leon Say kommet til Stede, og et Kvarter efter vor Ankomst til St. Pierre, dampede vi 3 Skibe afsted op til le Precheur. Her ankrede vi saa tæt Land som muligt, satte alle Fartøjerne ud og begyndte Redningsarbeidet. Heldigvis var vi kommet ud af den sværeste Askeregn, idet vi laa lige Vesten for Vulkanen, saa at Asken med den friske NO Passat kunde gaa klar af os.

Beboerne kom ud i deres Piroger og Smaabaade til vore Fartøier, naar Smaabaadene var tomt, blev de sendt tilbage efter flere; vore Baade kunde ikke godt gaa helt ind paa Kysten, da der var en ret svær Dønning saa de blev udsatte for at hugge i stykker. Saasnart vore Fartøier var fuldt lastede, blev vore 2 Dampbarkasser spændt for og saa afsted til Valkyrien, hvor Losningen af Baadene foregik saa hurtigt som muligt, og Baadene atter dirigerede til Land.

I Løbet af 5-6 Timer blev Byen evakueret og Befolkningen bragt ombord i de 3 Skibe, c 800 Sjæle i hvert. Ingen kunde selvfølgelig redde nogetsomhelst Gods, det gjaldt om hurtigst muligt at faa Menneskene ombord op saa komme afsted med dem til Fort de France. Opholdet saa tæt ved Land lige under Vulkanen var heller ikke helt hyggeligt; ustandseligt buldrede den og havde smaaeruptioner; man vidste ikke hvilket Øieblik en Regn af Sten og Lava kunde vælte ned over os og Ødelægge Skibet og Besætning.

De Reddede var halvt forstyrrede af Angst; men da de havde faaet The og et Maaltid Mad, kvikkede de saa meget op, at de inden vi kom til Fort de France lo og sang og dansede ret ubekymrede; Nogle Smaating havde enkelte med ombord; men altid de latterligste og mest unyttige Ting, saasom en tom Spand eller en gammel rusten Lygte: en lille Pige, der havde mistet alle sine Paarørende, havde en lille Hundehvalp med.

Jeg talte med en Halvblods Mand, der fortalte mig, at hans Bolig var i St. Pierre; han havde tidligt om morgenen paa Ulykkesdagen forladt sit Hjem og kone og Børn for at tilse en Plantage, han eiede paa den vestlige Skraaning af Bjærgene i Nærheden af le Precheur. Han havde nu mistet alt, Hjem, Kone og Børn og al sin Eiendom, kun sit eget Liv havde han frelst. I le Precheur, hvortil han lykkelig og vel var kommet flygtende efter Eruotionen, havde der hersket de forfærdeligste Tilstande i de 3 Døgn, der forløb inden Redningen kom. Negre havde plyndret Rom Oplagene, drukket sig fra Vid og Sans og begaaet de forfærdeligste Udskejelser. De af Befolkningen, der havde Skydevaaben, havde med Bøssen i Haand maattet væрге for sig, og han anslog, at der var dræbt paa denne Maade over 200 Negre.

Ved 4 Tiden var vi færdig med Byens Evakuering; vi fik signal fra Suchet, at Byen nu var tom, og vi kunde afseile; men vi manglede en af vore Baade, der var forsvundet inde i Askeregnen under Land. Endelig kom den de, og havde endnu 20 - 30 Mennesker med. Officeren i Baaden sagde, at der endnu var en halvhundrede tilbage paa Stranden; men de var ikke til at formaa at drage bort: det var sikkert Marodører, der vilde fiske i rørt Vande og plyndre, naar

Skibene var borte. Megen Glæde har de dog ikke faaet heraf, thi allerede 24 Timer efter blev le Precheur Ødelagt ved et nyt Udbrud, og de maa alle være omkommet.

Kl. 6-7 om Aftenen kom vi til Fort de France og fik udskibet alle de Reddede, hvorefter vi kunde faa Hvile for os selv ovenpaa vort arbeide og alle vore Sindsbevægelser, og bl.a. faa gjort noget ved vore Øine, der havde døiet meget i Askeregnen, saa den hele Besætning havde røde, opsvulmede og betændte Øine.

Den næste Dag udskivede vi alt vort Hiælpemateriel af Klæder, Telte, Medicin og Proviant og var inde i byen og se hvorledes de Reddede blev underbragt og installeret. Suchet gik atter op til St. Merre for at se om mulig Bankbeholdningen kunde reddes ud af Ruinerne, den kom tilbage med Værdier til 12 Millioner francs.

Tirsdag den 13de var vi alle inde til en stor Sørge-gudstjeneste i Katedralen, og om Em forlod vi Øen og gik tilbage til St. Thomas.

Det var en sørgelig men ualmindelig Oplevelse, og vi havde gjort Gavn; vi var det eneste fremmede Skib, der kom til Hjælp i rette Tid, men vi laa ogsaa nærmest ved Ulykkesstedet.

I Dagene efter at vi havde forladt Øen kom tyske, engelske og hollandske Hjælpekibe; men da var der ikke mere at gjøre.